

דברים שופטים ימין ושמאל

פרשת שופטים פותחת במקרה של ספק:

כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבֵת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקִמַּתְּ וְעָלִיתָ אֶל הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱ-לֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאתָ אֶל הַכְּהֹנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּיָמֵיךָ הֵהֱמִינְךָ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

במקום מסויים בארץ, מתעורר ספק בעניין דין כלשהוא. אין מי שיכול לענות במקום, ולכן עולים אל בית המקדש - המקום אשר יבחר ה', כדי לשאול את השופט אשר יהיה בְּיָמֵיךָ הַהֵם, הם בית הדין הגדול היושב בלשכת הגזית. לאחר שענה השופט, או בית הדין על השאלה, מצווה התורה:

וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמִּקְוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִזְרֹף: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִזְרֹף וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל:

חז"ל לקחו את המילים ימין ושמאל ואמרו (מדרש אגדה (בובר)):

אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל, או שמאל שהוא ימין, אל תסור מדבריהם¹.

המדרש הזה הוא מקומם - מדוע שאלך אחר דברים שנאמרו בטעות? בשאלה זו, מצאנו מחלוקת מרתקת בין שנים מן הראשונים - הרמב"ן אומר:

אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול.

ההסבר שלו הוא פשוט - בית הדין הגדול היושב בלשכת הגזית, איננו יכול לטעות. לא מפני חכמתם הגדולה, אלא מפני שהם יושבים במקום השראת שכינה, ולכן מוגנים מטעות. לפי דבריו, אי אפשר ללמוד מן המקרה הזה למקרים אחרים, שבהם אין השראת שכינה. אך לספר החינוך כיוון שונה:

שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים אין ראוי לנו לחלוק עליהם אבל נעשה כטעותם, וטוב לסבול טעות אחד ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו שבוזה יהיה חורבן הדת וחלוק לב העם והפסד האומה לגמרי. (תצו) בניגוד לדברי הרמב"ן בעל ספר החינוך לוקח בחשבון שגם בית הדין הגדול עלול לטעות לפעמים. אם כן, מדוע לשמוע בקולם? מכיוון שאם כל אחד בציבור יעשה כדעתו, האנרכיה תהפוך לאנדרלמוסיה, וההפסד הכללי יהיה חמור הרבה יותר, מן הטעות האחת. לכן, חשוב לשמור על הציות להחלטת הגוף הקובע, וכך לנהל מדינה מתוקנת.

מכיוון שספר החינוך אינו מדבר על עזרה מיוחדת משמים, אפשר ללמוד מדבריו גם לתחומים אחרים, וניתן להסיק כמה מסקנות:

- מנהיגים אינם נבחרים בגלל שהם מושלמים ואינם יכולים לטעות.
- אף על פי כן, חשוב לבחור מנהיגים. ללא הנהגה, המצב עלול להיות קטסטרופלי.
- כאשר יש הנהגה נבחרת, יש כללי משחק, ולא טוב לשבור אותם. לעיתים ההנהגה עושה דברים שנראים לי טובים, ולפעמים להפך, אבל ללא כללי משחק, המצב עלול להיות גרוע הרבה יותר.

את כל הדברים הללו צריך לזכור בכל תקופה, ובעיקר בכזו שבה המחלוקות מתעצמות.

שבת שלום
יעקב (יוקי) מאיר

¹ למדרש הזה יש גרסאות רבות, השונות מבחינה מהותית זו מזו. על כך, נקווה לדבר בפעם אחרת.